

”Ingen har gått härifrån oorganiserad”

Dramatik. Rollspel. Levande historia. I introduktionsutbildningen ”Påfarten” använder fackförbundet Byggnads sig av ovanliga metoder för att få fler att förstå betydelsen av sammanhållning och solidaritet.

– Vi knäcker människors fördomar om facket. Det finns ingen som går härifrån utan att ha blivit medlem, säger handledaren Jack Rolka.

Text och foto: Eric Öbo

I ett ljust konferensrum på andra våningen i Folkets Hus i Göteborg står en vepa – ett slags mobil reklamaffisch på en ställning av lättmetall. Med vit och röd text på svart bakgrund står det ”Påfarten. Bli fackligt medveten”. Borden är möblerade som ett U och runt dem sitter ett tjugotal personer. De allra flesta är unga killar, inte över 25 år. Framme vid tavlan står Jack Rolka, utbildningsansvarig på Byggnads Väst. Han är precis på väg att skicka iväg deltagarna på ett kort grupparbete. Ur en samling med tolv olika rättigheter för byggnadsarbetare ska de få välja ut fem som de anser särskilt viktiga.

– Ni har en kvart på er, säger Jack Rolka.

Stolar skrapar och kaffetermosar pumpas. Småpratet börjar i hallen utanför.

– Påfarten började som ett projekt. Facket hade sett att det var svårt att få folk till de där tredagarsintroduktionerna som gällde då. Så man tog fram en helt ny modell med en endagarsutbildning. Nu är det en fast del av våra utbildningar, säger Jack Rolka.

Han menar att det som är speciellt med Påfarten är

känslan, att de som går kursen faktiskt förstår varför det är viktigt att anställda håller ihop.

– Det här är den enda fackliga kursen som är öppen för icke-medlemmar. Jag har haft ganska många här som inte har varit med i facket, men det är ingen som har gått härifrån utan att ha organiserat sig. Ingen. Det har aldrig hänt.

Jack Rolka säger att det viktigaste med Påfarten är att visa att facket är en aktiv och positiv kraft för medlemmarna, tvärtemot bilden som en del unga människor har av en omodern och gammal organisation.

– Visst är vi gamla, Byggnads har funnits sedan 1889. Och idéerna bakom vad facket är för någonting och varför vi organiserar oss är de samma som då: Vi bildar en gemensam organisation för att tillvarata våra rättigheter och kräva en del av vinsten från vårt arbete. Tillsammans är vi starka och trygga, säger han.

– Men HUR vi organiserar oss har förändrats radikalt och måste fortsätta förändras. Annars hänger vi inte med.

Deltagarna kommer tillbaka in i konferensrummet. De olika grupperna börjar rada upp sina fem viktigaste rättigheter. ”Rätt att organisera sig fackligt” säger någon. ”Semesterlön” säger en annan. ”En bra arbetsmiljö” säger en tredje. Jack Rolka ritar upp två kolumner på tavlan med sin tuschpena.

– Vilka rättigheter tror ni sitter säkert och vilka hänger löst, frågar han.

Diskussion utbryter mellan grupperna. Flera av deltagarna tror att lägstalön finns inskrivet i svensk lag.

– Nej, lagen berör inte lön överhuvudtaget. Det regleras i kollektivavtalet, i det här, säger Jack Rolka och viftar med byggtavlet som är en häftad bok i A5-format.

– **Jag skulle säga** att de rättigheter som är reglerade i lag sitter säkrare än de som är inskrivna i avtalet. Lagen gäller tills vidare och ett avtal endast en viss tid. Men väldigt många av våra rättigheter finns bara i kollektivavtalet och ju färre medlemmar vi är i facket, ju svårare är det att få arbetsgivarna att acceptera det.

Deltagarna mumlar instämmande.

– Men nu kommer det ju

utlänningar hit och jobbar utan kollektivavtal. Då är det ju meningslöst, allt det här, säger en ung rörmokare med västgötadialekt.

– Lavalldomen i EU-domstolen gör att vi inte kan blockera arbetsplatser som använder utländsk arbetskraft utan kollektivavtal. Men nu har vi lyckats driva fram ett huvudentreprenörsansvar. Vi ligger på i de här frågorna hela tiden, svarar Jack Rolka.

– Och ju fler medlemmar vi blir, ju mer måste arbetsgivare och politiker lyssna på oss, fortsätter han.

Det blir kaffepaus med bulle. Några tar en bensträckare på parkeringsplatsen vid Götatunneln. Jack och hans kollega Patrik Jerksten pustar ut.

– I och med att det bara är en endagskurs måste man ge allt. Man får inte ha en dålig dag. Varje handledare gör sin egen Påfart så det är en del improvisation. Jag jobbar med rollspel, låter deltagarna vara arbetare på ett bruk för 100 år sedan. Det gör att de engagerar sig, berättar Jack Rolka.

– Jag säger aldrig att de MÅSTE vara med i facket. Jag vill ju att de ska bli medlemmar men det är viktigt att

STARK OCH TRYGG. Handledaren på Byggnads J

de får göra ett aktivt val själva. Den gamla stilen, att det stod några stöddiga gubbar vid ingången till bygget och tvingade dig att skriva på, det funkar inte längre, fortsätter han.

När deltagarna kommer igen fortsätter diskussionen om rättigheter, vad facket får göra och inte göra. Men den slutar när Jack Rolka plockar upp ett tummat exemplar av byggtavlet och slår upp det.

– Nästa gång ni hör någon arbetskamrat säga att han inte är med i facket eller ska gå ur, fråga honom då vilken sida det är som han inte vill ha. Är det arbetstidsförkortningen?

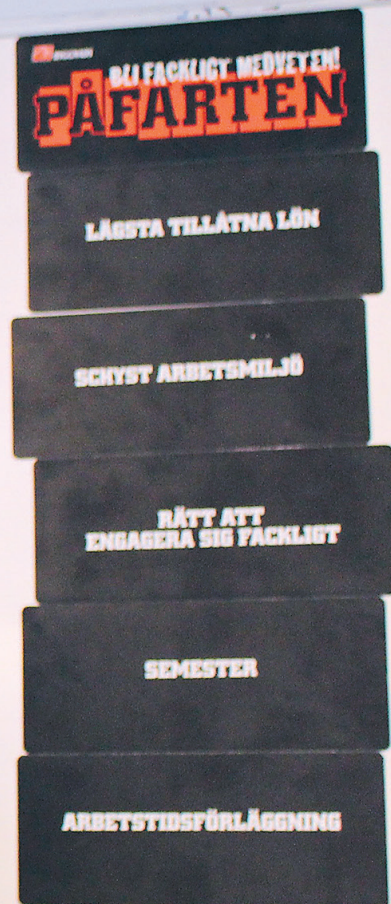
Han river en sida ur boken och låter den singla ned på golvet.

– Är det åttatimmarsdagen?

En sida till hamnar på golvet.

– Eller är det den årliga lönehöjningen? Eller allting här som ger möjlighet till ett gott liv och inte bara arbete?

Jack Rolka river ur allting. Kvar finns bara pärmen. Det

Jack Rolka menar att utbildningen "Påfarten" är väldigt effektiv i att få människor att gå med i facket. – Men man får inte ha en dålig dag, det gäller att ge allt varenda kurstillfälle, säger han.

är knäpptyst i konferensrummet.

– Vad har detta för värde? Ett avtal som inte innehåller någonting?

– Inget värde alls, säger en snickare med tatueringar och keps.

– Jo, det har ett stort värde – för arbetsgivaren. Det betyder fredsplikt, att vi inte får strejka. Och så här kan det bli om vi inte är tillräckligt många, säger Jack Rolka.

Han håller upp den tomma pärmen.

– Det fackliga löftet är all-

tid hotat. Men tillsammans är vi starka.

På kvällen plingar det till i telefonen. Det är ett bildmeddelande från Jack Rolka. Bilden föreställer en kursutvärdering med en hastigt nedklottad blyerstext: "Mycket bra kurs!" står det. "Var nära att gå ur facket men har ändrat mig efter kursen. Nu inser jag att vi behöver varandra för att fortsätta ha det gött på byggena!"

"Jag kände mig oskyddad"

– Jag visste ungefär varför jag var med i facket, men nu förstår jag bättre hur viktigt det är, säger 19-årige David Hörnelius.

– Det här ger mycket kött på benen. Nu kan jag argumentera bättre, man vill ju att det ska vara bra villkor på jobbet, säger bordsgrannen Markus Almqvist.

De är båda snickare, David Hörnelius är nyanställd på

en av de svenska byggjättarna och Markus Almqvist har arbetat några år på en mindre firma.

– När finanskrisen kom 2008 var jag lärling och inte med i a-kassan. Då hade jag rejält ont i magen, berättar Markus.

– Nu gick det bra för mig ändå, som tur var, men det var en rejäl tankeställare. Jag kände mig väldigt oskyddad.

Hans farfar var också byggnadsarbetare och hade berättat varför det är viktigt att vara med i facket.

– Men kursen har gjort det ännu tydligare tycker jag. Jag ska bli facklig förtroendemän på jobbet snart, säger Markus Almqvist.

David Hörnelius tycker inte att kursen har ändrat hans syn på eller inställning till fackföreningar. Han har alltid vetat att det är viktigt och gick med i Byggnads redan när han gick på yrkesgymnasiet.

– Men det var väldigt bra att få veta mer om historien bakom facket, varför de bildades och hur människor hade det på 1800-talet.

Han pillar lite med mobiltelefonen som ligger på bordet bredvid en halvfull kaffekopp.

– Även om man borde komma ihåg det från skolan, det har vi ju läst om, säger han och ler snett.

